

KARACAOĞLAN VE DADALOĞLU’NUN ŞİİRLERİNDE DUYARLILIK VE SEVGİ DEĞERLERİ

Hatice GÖKTÜRK*

Öz: Değer; bireylerin ve toplumların ortak paydada yaşantı oluşturmalarında etkili olan sosyal, duyuşsal ve eğitsel referanslardır. Değerler, bireylerin ve dolayısıyla toplumların öz benliklerinin oluşmasında etkin rol oynamaktadır. Günümüzde teknolojinin hızla gelişmesi toplumsal ve bireysel bazı problemleri de beraberinde getirmiştir. Değerler eğitimi bu noktada toplum üyelerine bütünsel gelişim aşamalarının sağlam temeller üzerine inşa edilmesi süreçlerinde alternatifler sunarak öz benliklerinin korunmasını sağlamaktadır. Millî ve kültürel varlığın oluşmasında ve gelecek nesillere aktarılma süreçlerine katkı sunan bireylerin yetişmesinde değerler eğitiminin önemi büyüktür.

Bu çalışmada Karacaoğlan ve Dadaloğlu’na ait şiirler sevgi ve duyarlılık değerleri bağlamında incelenmiştir. Şiir örnekleri; âşıklardaki sevgi ve duyarlılık bilincinin yansımaları literatüre dayalı kaynak tarama yöntemiyle ele alınmıştır. Âşıkların eserlerindeki değerler bireysel ve toplumsal birlikteliğe zemin hazırlamaktadır. Âşık tarzı Türk şiiri geleneği, Türk toplumunun millî ve kültürel zenginliğinin hem oluşma aşamasında hem de aktarımında güçlü bir etkiye sahiptir. Çalışmanın hedefi; âşıklık geleneğinin değerlerin oluşmasında, yaşatılmasında ve aktarılmasındaki payının büyüklüğüne dikkat çekmektir. Böylelikle halk biliminin; toplumların millî kimliğinin oluşmasında, kültürel zenginliğin yaşatılmasında ve değerlerin nesilden nesile ulaştırılmasındaki katkısının önemi vurgulanmak istenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Âşık edebiyatı, Karacaoğlan, Dadaloğlu, değerler, duyarlılık, sevgi

SENSITIVITY AND LOVE VALUES IN KARACAOĞLAN AND DADALOĞLU’S POEMS

Abstract: The Value is social, affective and educational references that are effective in creating experiences on a common ground of individuals and societies. Values play an active role in the formation of the self-identities of individuals and therefore societies. Today, the rapid development of technology has brought some social and individual problems. At this point, values education provides the members of the society with alternatives in the processes of building their holistic developmental stages on solid foundations, thus ensuring the protection of their own selves. Values education is of great importance in the formation of national and cultural assets and in the upbringing of individuals who contribute to the process of transferring them to future generations.

In this study, the poems of Karacaoğlan and Dadaloğlu were examined in the context of love and sensitivity values. Their poems give examples of the reflections of the consciousness of love and sensitivity in the minstrels are discussed with the literature-based literature review

ORCID ID : 0000-0001-6603-6581

DOI : 1031126/akrajournal.1097613

Geliş tarihi : 02 Nisan 2022 / Kabul tarihi: 30 Nisan 2022

*Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

method. The values in the works of the minstrels lay the groundwork for individual and social unity. The minstrel style Turkish poetry tradition has a strong influence on both the formation and transmission of the national and cultural richness of the Turkish society. The aim of the study is to draw attention to the share of the minstrel tradition in the formation, survival and transmission of values. It is also aimed to emphasize the importance of the contribution of societies in the formation of national identity, the preservation of cultural richness and the transmission of values from generation to generation.

Key Words: Like Literature, Karacaoğlan, Dadaloğlu, values, sensitivity, love

Giriş

Değer; kişiler arası ilişkileri düzenleyen, bireyi ait olduğu toplumla uyumlu kılan ve ortak yaşantıların oluşmasına zemin hazırlayan ilkeler bütünüdür. Değerler; bireysel ve toplumsal gelişmeler karşısında kişinin erdemli tercihte bulunmasına zemin hazırlar. Toplumdaki huzurun ve samimiyetin oluşmasında benimsenen değerlerin önemi büyüktür.

Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Türkçe Sözlük'te değer kavramı şu anlamlara gelmektedir: "1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet. 2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, paha. 3. Yüksek ve yararlı nitelik. 4. sf. Üstün, yararlı nitelikleri olan (kimse). 5. fel. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey." (Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, 2005: 483). "Değer, bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıklarıdır." (Yaman, 2014: 17). Değer kavramını tek bir tanımla sınırlandırmak mümkün değildir. Her farklı bakış açısı değer kavramının önemini ortaya koyma adına önemlidir.

Değer; insanlığın sosyal, bilişsel, davranışsal, duyuşsal donanımlarının niteliğini sağlama amaçlıdır. Toplumun üyeleri ortak kabullere önem verirler. Değer kavramında kıymet verme vardır. Birey öncelikle kendisini anlamlandırarak özünü içselleştirmektedir. Böylelikle yaşam becerisinin ilk adımını sağlam atmış olmaktadır. İnsanın doğuştan getirdiği donanımlarının farkına varması bireye farklı bakış açıları sunma konusunda yardımcı olmaktadır. Hayatın içerisinde tek renk yoktur. Farklılıkları görebilmek ve oradaki ahengi yakalamak kişinin karakter yönetimi yetisi açısından önemlidir. Toplumların prensiplerinin muhtevasında iyi insan yetiştirebilme ideali vardır. İyi insan kendini bilendir. Davranışlarını düzenleyebilen ve duygularını kontrol edebildir.

Değer kavramının bünyesinde ortaklık, paylaşma ve iyiliği ortaya çıkarabilme enerjisi vardır. "Değerler, eylemleri içinde var edebilmek, yaşam yolunda ustalaşmanın önemli göstergesidir." (Çağlayan, 20013: 99). Yaşam yolunda ustalaşma ve becerilerin istenilen seviyeye gelmesinde değer kavramının kazanımlarının anlaşılmasının önemi büyüktür. "Millî ahlak terbiyesinin başlıca gayesi, insanlarda kendi milletlerine karşı kuvvetli bir sevgi uyandır-

maktır. Çocuklara verilen aile terbiyesinde her şeyden önce çocuğun aile fertlerini sevmesi öğretilirse bu sevginin kuvvetlenmesi için fırsatlar yaratılır.” (Güngör, 1995: 168). Eylemlerin amaçların özünde sevginin olması önemli bir erdemliliklerdir. Öncelikle birey duyarlı bir bakış açısıyla varlığını ve bütün yaratılmışları ön yargısız anlama çabası içerisinde olduğunda millî ahlâk toplumda temellendirilir. Millî ahlâk ailede başlar ve sosyal çevreyle gelişimini devam ettirir.

“Millî birlik, soy, vatan, menfaat, din, dil ve kültür gibi milleti kuran maddî ve manevî unsurların birleşiminin millet fertlerinde yarattığı duygunun içinde yaşar. Bu duygu, millet sevgisidir. Samimi ve içten yaşanıldığı kadar, dıştan çözümlenmeye dayanmayan bu duygu, özgeci duyguların çoğunu kapsadığı hâlde, onların da ötesine geçerek, insanı ideal duyguların dünyasına yükseltir. Millet ve vatan için, gerektiği yerde, hiçbir hesaba başvurmadan ölmeyi de severiz.” (Topçu, 2017: 207).

Milletler tarih boyunca varoluş mücadelesinde kendi tabiatlarına uygun kriterler oluşturmuşlardır. Ortak motifler toplum yaşamını kolaylaştırmaktadır. Kültürel ve sosyal birikimler bireyde aidiyet duygusunu artırmakta ve kişinin motivasyonunu güçlü tutmaktadır. Sevgi, saygı, duyarlılık, sorumluluk gibi birçok değer bireyin kendisini ve çevresini anlamlandırmasında etkili olmaktadır. Kişinin kendisine ve çevresine olan farkındalığının artmasında değerler eğitimi önemlidir. İnsanoğlu soyut bir varlık değildir. Tabiatı itibarıyla özünde çevresiyle iletişime geçme vardır. Duyarlılık değeri bireyin sosyal bilincini geliştirmesinde etkili olmaktadır. Doğaya, topluma duyarlı birey, içinde yaşadığı toplumdan kendisini bağımsız düşünemez. Duyarlılık değerini içselleştiren kişilerin etrafında gelişen olayları anlama ve tahlil etme yeterliliklerinin güçlü olduğu görülmektedir. Duyarlılık bilinci kişinin muhakeme gücünü genişletir ve birey çıkarımlarda bulunarak ait olduğu toplumun gelişimine katkı sağlama imkânı bulur. Emek verilen, sevgiyle bağlanılan toplumla millî, kültürel ve sosyal bağ güçlü olur. Sevgi bağı güçlü olan kişiler eylemlerinin sonucunun bireysel ve toplumsal sorumluluğunun farkındadır. Sevgi değeri; kişiyi güzelliklere yönlendiren enerjiyi içinde barındırmaktadır. Sevgi değerinde; güvenme, saygı, kabul görme gibi meziyetler vardır. Özendirilen ve onay gören davranışlar toplumda daha çabuk yer edinir. Değerler eğitiminde teşvik etme ve rol model önemlidir.

“Bir toplumun geleceği, iyi yetişmiş ve sağlam, üstün karakterli kişilerin varlığına bağlıdır. İyi bir ahlaki karakter kendiliğinden ortaya çıkmaz. İyi karakter ahlaki değerleri anlama, onları içselleştirme ve onlar doğrultusunda davranmayı kapsar. Bunun için de çocuk ve gençlerin öğrenmeye, rehberliğe, yönlendirmeye ve uygun rol modelleri ile karşı karşıya kalmaya ihtiyaçları vardır.” (Hökekleli, 2013: 288).

Değerler eğitimi değerleri kazandırma sürecinin kendisidir. Günümüzde teknolojinin hızlı gelişmesi kültürel ve sosyal yapıda birçok değişikliği de beraberinde getirmiştir. Teknolojinin birçok olumlu getirisinin yanı sıra istenilmeyen sonuçları da olmuştur. Küresel gelişmeler tek tip bir kültürün oluşmasına doğru bir yönelimin sinyalini vermektedir. Millî ve manevi değerler milletlerin özünü oluşturan kuvvetlerdir. Değerlerin anlaşılmasında, yaşatılmasında ve aktarılmasında sözün tesiri büyüktür. Âşık tarzı Türk şiir geleneği Türk toplumunun kültürel hazinesidir. Gelenek içerisinde yetişen âşıkların şiirleri değerlerin özümsemesi ve nesilden nesile aktarılmasında önemlidir. Âşıklar, var oldukları toplumun zihniyetinin inşacılarıdır. Tek tip kültür yönelişinden uzaklaşmak için değerlere, kültürel mirasa sahip çıkma gereksinimi günden güne artmaktadır. Karacaoğlan ve Dadaloğlu'nun Türk toplumunun millî ve manevi değerlerini eserlerinde harmanladıkları görülmektedir. Literatür taraması yapıldığında âşık tarzı Türk şiirinin değerlerin yaşatılmasında ve aktarılmasında kaynak niteliğinde olduğu görülmektedir. Karacaoğlan ve Dadaloğlu şiirleri duyarlılık, sevgi gibi değerlerin farklı alanlarda yansımalarını örneklemiştir. Âşıkların şiirlerinde millete, vatana, doğaya bakışlarında duyarlılık, sevgi gibi değerlerin ön planda olduğu görülmektedir.

1. Değerler Eğitimi ve Önemi

Eğitim; amaçlanan bilgi ve becerilerin kazanma süreçlerinin bütünüdür. Eğitimde tek boyutluluk yoktur. Bireyin; sosyal, psikolojik, davranışsal, duyuşsal gibi birçok alanını geliştirir. En önemli özelliği de disiplinler arası kazanımları harmanlayarak verme olanağının olmasıdır. Bu noktada “Değerler Eğitimi” eğitim kurumlarının amaçlarına ulaşmasında fırsatlar yaratmaktadır. Değerler eğitiminin bünyesi disiplinler arası yoğrulmaya uygundur. Değerler eğitiminin yaşam boyu öğrenme paradigmasına dayanması da diğer bilim dallarıyla olan ilişkisini artırmaktadır. Eğitim dallarının hedefi iyi insan yetiştirmektir. İyi insanın en takdire şayan davranışı düşünme eylemidir. Düşünme egzersizi kişinin yaratıcılığını ve iletişim becerilerini artırmaktadır. Bu bağlamda insanı diğer varlıklardan farklı kılan özelliği olan aklının ve iradesinin hakkını da vermiş olur. Düşünme, konuşma, yordama, saygı, sevgi gibi faziletler ailede başlar ve eğitimle mükemmelliğe ulaşır.

Değerler eğitimi, süreç içerisinde bireyden arzulanan davranışların içselleştirilmesinde etkin rol oynamaktadır. “İnsani Değerler Eğitim Programı (İDEP), bir çocuktaki en iyi tarafı ortaya çıkarmayı ve onun kişiliğini bütünüyle geliştirerek insani mükemmelliğe erişmesini sağlamayı amaçlar.” (Dilmaç, 2012: 5). Değerler eğitiminin amacına ulaşmasında toplumun kültürel kodlarını içselleştiren âşıkların, şiirlerinin toplum üyeleri tarafından anlaşılması ve gelecek kuşaklara aktarılması önem arz etmektedir. Karacaoğlan ve Dadaloğlu şiirle-

rinin duyarlılık ve sevgi değerleri kapsamında ele alındığında değerlerin okuyucunun millî ve manevi hissiyatını etkilediği görülmektedir. Günümüz dünyasında küreselleşmeyle birlikte toplumların kendi benliklerinden uzaklaştığı ve toplumsal duyarsızlığın fazlalaştığı görülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı 2003 yılından itibaren değerlere öğretim programlarında sistemli bir şekilde yer vermeye başlamıştır. “Millî Eğitim Bakanlığının 2003 yılından itibaren başladığı program yenileme çalışmaları ile birlikte öğrencinin duygu, ahlak ve değer konusundaki bireysel ve sosyal gelişimini kapsayan duyuşsal eğitim farklı isimlerle yeni ilköğretim programlarında yer bulmuştur.” (Kaymakcan ve Meydan, 2016: 216).

Yaşanmışlığın süzgecinden geçen ortak sosyal ve kültürel dokularda millî bir güç olduğu görülmektedir. Özümüzden yola çıkarak çevreye olan farkındalığımızı artırdığımızda deneyimlerimiz zenginleşmektedir. Her deneyimde bir yaşanmışlık vardır. Yaşanmışlıklar hayatın bizlere sunduğu birer rehberdir. Toplumların yaşanmışlıklarıyla varlığını devam ettire geldikleri görülmektedir. Hareket, emek, adım atmak aslında milletlerin millî kimliklerinin oluşma zeminlerini oluşturmaktadır. Değerler eğitimi kişilerin ahlaki, bilişsel ve sosyal gelişimlerini destekleyerek öz benliğin sağlanmasında etkili olmaktadır. Öz denetim gücüne sahip bireylerden oluşan toplumlar değişimlerde ve gelişimlerde millî kimliğini kaybetmeden varlığını ortaya koyabilmektedir.

“İnsanın bir toplum üyesi olarak varlık kazanması, ancak bir kültürü benimsemesi, özümsemesi ile mümkündür. Kültür de bireyin doğuştan getirdiği bir öge değil, sonradan öğrenerek kazandığı davranış biçimlerinin bütünüdür. Eğer kültürel öğeler bir kuşaktan diğerine geçiyorsa, diğer bir deyişle sürekli ise onun her kültürde ortak nedenleri ve sonuçları vardır. Toplumlar birikmiş bilgi, davranış biçimi, beceri ve deneyimlerini kuşaktan kuşağa aktardığı için belli bir tarihe sahip devingen yapılarıdır.” (Artun, 2018: 40).

Türk halk edebiyatı, toplumun deneyimlerinin hazinesidir. Ortak yaşanmışlığın özünü oluşturan şiirler, masallar, destanlar, halk inanışları, türküler, deyişler, gibi eserler değerler noktasında zengin bir dokuya sahiptir. Halk kültür ürünlerinin özünde sevgi, saygı, duyarlılık gibi değerler vardır. Kültürel öğeler değerlerin kişiler tarafından içselleştirilmesini kolaylaştırmaktadır. Üyelerini ortak paydada buluşturan toplumlar tarihin sayfalarında iz bırakmışlardır. Türk toplumu kendini topyekûn anlamlandırma farkındalığında vatan ve millet sevgisinin duygu yoğunluğunun ayrıcalığını görmektedir.

2. Âşıklık Geleneği

Âşıklar, toplumun ortak kabullerini bilen, yaşanmışlığına şahit olan, toplumsal değerlerin benimsenmesinde ve aktarılmasında rol model olan, sosyal duyarlılık bilinci gelişmiş kişilerdir. Âşık, sevgisini ait olduğu toplumla gönül

bağı kuran kültürel bellek konumundaki değerdir. Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Türkçe Sözlük'te âşık şöyle tarif edilmektedir:

“1. Bir kimse veya bir şeye karşı aşırı sevgi ve bağlılık duyan, vurgun, tutkun (kimse): “Âşık, âlemi kör, dört yanını duvar sanır.” –Atasözü. 2. is. Sevişen bir çiftten kadına oranla genellikle erkeğe verilen ad. 3. is. Halk ozanı: “Dinleyin âşıklar benim sözümü / Felek yaktı kül eyledi özümü.” –Halk türküsü.” (TDK Türkçe Sözlük, 2005: 136).

Âşıklar; âşıklık geleneği içerisinde yetişen ve toplumun büyük kısmı tarafından benimsenen değerlerdir. Âşıklık geleneği; toplumun sosyal, kültürel, psikolojik sağlamlığının temelini oluşturmaktadır. Geleneğin özünde hoşça vakit geçirme olmakla beraber toplumsal ve kişisel gelişime katkı sunma, kültürel ve sosyal değerlerin aktarımı ve yaşatılması gibi amaçlara hizmet etme de vardır. Âşık tarzı Türk şiir geleneği kendine özgü kuralları olan ve âşıkların yetişmesinde etkili olan bütünsel kaidelerden oluşmaktadır. Mahlas alma, rüya sonrası âşık olma, usta-çırak ilişkisi gibi çeşitli geleneklere sahiptir. Usta-çırak ilişkisi geleneğin devamında önemli güce sahiptir. Usta olan âşık çırağının yetişmesinde her türlü özveriyi göstermektedir. Âşıklık geleneğinin köklü bir geçmişi vardır. İslamiyet öncesi ozan-baksı geleneğine dayanmaktadır. Ozanbaksı geleneği 15. yüzyıldan itibaren Anadolu'da Âşık tarzı Türk şiir geleneği adıyla hafızalarda yer edinmeye başlamıştır.

“Yüzyıllar boyu, sık sık yurt değiştirerek geniş bir coğrafi alana yayılan pek çok kültürle iç içe kalma zorunluluğunda kalan milletimiz, gerek çeşitli zamanlarda kabullendikleri dinler, gerekse konargöçer hayatları nedeniyle Orta Asya'dan Anadolu'ya giderek günümüze kadar değişikliklere uğrayarak gelişen bir edebiyat oluşturmuşlardır. Bu edebiyatın baş mimarları ise ozanlardır.” (Yardımcı, 2002: 128).

Âşıklık geleneğinde 16. yüzyılda yerleşik hayatın etkisi görülmele beraber ozan-baksı geleneğinin de etkisi nispeten devam etmiştir. Âşıklar tarafından aşk, sevgi, tabiat gibi konuların yanı sıra yerleşik hayata dair de konular da işlenmeye başlanmıştır. 17. yüzyılda âşıklık geleneği büyük gelişme göstermiştir. Divan şiirinin etkisi âşıklarda görülmeye başlanılmıştır. 18. yüzyılda güçlü âşıklar yetişmemiştir. Klasik şiirin etkisinden kalan âşıklar aruz ölçüsünü kullanmışlardır.

“XVIII. yüzyılda çok sayıda şair yetişmesine rağmen, âşık tarzını bir önceki ve bir sonraki asırlarda yetişen sanatkarlar kadar güçlü bir şekilde sürdüren temsilcilere rastlamıyoruz. XVII. yüzyılda başlayan klasik edebiyata özenme hareketi, XVIII. yüzyılda daha ileri bir düzeye ulaşmıştır. Şairlerin büyük bir kısmının ortaya koyduğu bu eğilim, asıl kendi tarzlarından uzaklaşmayı da beraberinde getirmiştir.” (Düzgün, 2016: 297).

19. yüzyıl âşık tarzı Türk şiirinin önem kazandığı dönemlerdendir. Hece ölçüsünü benimseyen âşıklarla birlikte aruz ölçüsünü de deneyen âşıklar da yetişmiştir.

“Bu yüzyıl da, 17. yüzyıl gibi Türk saz şiirinin zirve heyecanını yaşadığı dönemlerden biridir. Kaynakların artması, bazı âşıkların şiirlerinin basılma şansını yakalaması elbette yüzyılın gelişmesinde etkili olmuştur.” (Alptekin ve Sakaoglu, 2006: 96).

19. yüzyılda Batılılaşma eğilimi başlamıştır. Bu eğilimle birlikte insanı ve hayatı algılayışlarda da değişiklikler olmuştur. 20. yüzyılda toplumu etkileyen önemli gelişmeler olmuştur. Özellikle ilk yıllarda yaşanan olaylar Anadolu insanını farklı şekillerde etkilemiştir. Devlet yönetiminin zayıflaması ve savaşlar âşıklık geleneğini olumsuz etkilemiştir. Âşıkların ordudaki görevlerine son verilmesi âşıklık geleneğinin gerilemesine neden olmuştur. “Âşık tarzı şiir geleneğinin 1930’dan sonra Cumhuriyetin ilkeleri ışığında yeniden canlanmağa ve Âşık Veysel’le toplumdaki yerini almağa başladığını görüyoruz.” (Artun, 1996: 24). Günümüzde de Âşık tarzı Türk şiir geleneği kitle iletişim araçlarıyla varlığını devam ettirme çabası içindedir.

3. Karacaoğlan ve Dadaloğlu Şiirlerinde Duyarlılık Değeri

Duyarlılık değeri; düşünebilme ve irade niteliklerinin insana verdiği farkında olma güzelliğidir. Farkındalık kişinin bakış açısını zenginleştirir ve etrafındaki olayların temel problemini anlamaya çalışır. Bireyin anlama çalışması onu içinde var olduğu toplumla ve çevresiyle hassasiyetini artırır. Dengelleyici ve barışçıl bir yaşam perspektifinde olan kişiler toplum tarafından benimsenir ve yüceltilir. Nitekim Âşıklar da sazlarıyla, sözleriyle var oldukları toplumlar tarafından kabul görmüşlerdir. Âşıkların eserleri yaşanmışlığın ürünüdür. Dadaloğlu ve Karacaoğlan’ın şiirlerindeki değerlerin hitap ettikleri kişiler üzerindeki etkisi önemlidir.

*Yaz günün suyu böyle mi çağlar
Eşinden ayrılan ah çeker ağlar
Katar katar olmuş yüzünde benler
Dizilmiş kaşının aralarına* (Öztelli, 2005: 125-15).

Karacaoğlan, bu dörtlüğünde eşinden ayrılan kişinin durumunu eserinde kendine özgü üslubuyla anlatmaktadır. Yazın suların bu kadar çok akmasına âşık şaşırmakta ve bunu eşinden ayrılan kişinin ağlamasına benzetmektedir. Benlerin çoğalması da dertlerin artmasına isnat edilmektedir. Âşık, ait olduğu toplumun ve bireylerinin hüznüne, sevincine kayıtsız kalmamaktadır. Karacaoğlan’ın doğaya ve aile birliğine toplumsal duyarlılıkla yaklaştığı görülmektedir.

*Karacaoğlan der ki, darda kalmayın
Azdırıp yolumu, karda kalmayım
Yitirip namusumu, arda kalmayım
Sazınan, sözünen boş eyle beni* (Öztelli, 2005: 102-74).

Âşıklar; sazlarıyla, sözleriyle toplumsal etki gücüne sahiptirler. Öz değerlendirmeye Karacaoğlan bu dizelerde kendi davranışlarına olan duyarlılığını göstermektedir. Kendinden yola çıkarak ait olduğu toplumun üyelerine de zor durumda kalmamaları adına öğütler vermektedir. İffet ve namus kavramlarının anlam derinliğine dikkat çekmektedir. Darda ve zor durumlarda kalmamak için toplum kurallarına dikkat edilmesi gerektiği mesajı verilmektedir.

*Ağlamışsın göz yaşını sileyim
Söyle derdin neyse ben de bileyim
Eğer yalnızsan yoldaş olayım
Daha çok irak mı iliniz, ördek* (Öztelli, 2005: 112-90).

Duyarlılık değeri, evrendeki tüm canlıları fark etme ve anlama yolculuğudur. Karacaoğlan tabiatın her bir ögesine kendine özgü lirizm bakış açısıyla bakmaktadır. Bu bölümde ördekle konuşarak onu anlamaya ve yardımcı olmaya çalışmaktadır. Hayvanlarla yoldaş olma, arkadaşlık kurabilme önemli erdemlerdendir. Bu dörtlükte çevresindeki canlılara olan duyarlılığı hissedilmektedir.

*Karacaoğlan der ki, güzeli öğmeli
El bağlayıp divanına durmalı
Kaşları kara da, gözü sürmeli
Ala gözü söbü olur güzelin* (Öztelli, 2005: 192-206).

Karacaoğlan burada güzellerin kıymetinin bilinmesi ve övülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Âşığın, insanın sevdiğine değer vermesi ve saygı duyması bağlamında okuyucusuna mesajlar verdiği dizelerde duyarlılık değerinin yansımaları vardır. Fiziksel özelliklerini betimleyerek ve yücelterek sevdiğine olan hayranlığını dile getirdiği görülmektedir.

*Medet Allah'ı seversen
Gel imdi dilber, gel imdi
Hasretinden ciğerciğim
Delindi dilber, delindi* (Öztelli, 2005: 290-345).

Karacaoğlan bu dörtlükte sevdiğinden medet dilemektedir. Dilberinden kendisine karşı duyarlı olmasını ve kendisini anlamasını istemektedir. Duyarsızlığın âşığı hüznülendirdiği durumlar anlatılarak ilgi ve emeğin önemine dikkat çekilmektedir. İlginin ve sabrın sevgide önemli olduğu anlaşılmaktadır.

*Bülbül ne yatarsın bahar eriştii
Eski derdim yenisine karıştı
Sıla da bir bir hatırıma düştü
Yol ver dağlar, ben sılama gideyim* (Öztelli, 2005: 360-437).

Karacaoğlan'ın sadece kendisinin doğaya, güzellere, topluma duyarlı olmadığı etrafındakileri de duyarlı olmaya davet ettiği görülmektedir. Burada da bülbülü uyararak herkesin baharın gelmesinden heyecan duymasını arzulamaktadır. Dağlar kişileştirilerek onlardan kendisine engel olmamalarını ve yol vermelerini istemektedir.

Âşık tarzı Türk şiir geleneğindeki âşıkların çevresine karşı duyarlı oldukları görülmektedir. Nitekim 17. yüzyıl âşıklarından Karacaoğlan ile 19. yüzyıl âşıklarından Dadaloğlu'nun eserlerinde de bu farkındalık görülmektedir.

*Kabaktepe asıl yurdum
Nadir Şah'tan gelir soyum
Koca Nallı büyük dayım
Avşarıktan çıktı m'ola* (Görkem, 2006: 63).

Bu dördlükten Dadaloğlu'nun Avşar boyuna olan aidiyet duygusunun yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Avşar boyu konar-göçer Türkmen boylarındandır. Âşık, toplumsal baskıdan dolayı aslının Avşar olduğunu söylemeyenlere nasihatlerde bulunmaktadır. Yaşanılan olayların etkisiyle aşiretteki bazı kişilerin aslını söylemekten çekinmesine Dadaloğlu'nun duyarsız kalmadığı görülmektedir. Aşiretine olan sevgi ve bağlılığın hassasiyetiyle Dadaloğlu değerlendirmelerde bulunmuştur. Toplumsal tahliller o toplumun geleceğine yön verir. Âşığın da var olduğu toplumdaki olaylara dair bakış açısını şiirleriyle belirtmektedir. Bu bağlamda Dadaloğlu şiirlerinin duyarlılık değerinin kazanımlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Duyarlılık değerinde yaşantılardan uzak durmak yeğlenmez.

*Dadalı'm siladan haber
Gözümde dağların tüter
Koç Dağı'nda kekik biter
Burcu burcu koktu m'ola* (Görkem, 2006: 66).

Duyarlılık değeri kişide doğa, hayvan ve toplum gibi farklı alanlarda tezahür edebilir. Dadaloğlu bu dördlükte birçok alana ait duyarlı bakış açısını harmanlandığı görülmektedir. Âşık memleketinin toprağını, dağını sevmekte ve özlemektedir. Konar-göçer Türkmenler'in sürgüne gönderilmesi gibi toplumsal boyutu geniş olan duruma da âşığın kayıtsız kalmadığı görülmektedir. Dadaloğlu şiirleriyle yerleşik hayata geçmede direniş gösteren konar-göçer Türkmenler'e tercüman olmuştur. Âşığın şiirlerinin ilham kaynağının özünde yaşam alanını oluşturan doğa, ait olduğu aşireti ve hayata bakış açısı vardır. Göçmen topluluklarının yaşam alanı yaylalar, dağlar, kırlar gibi geniş ortamlardır. Doğayla iç içe yaşam konar-göçer Türkmen boylarının özgürlük anlayışının kendisidir. Dadaloğlu ve aşiretinin özgürlüğünün devlet tarafından alınması

onları derinden etkilemiştir. Bu etkinin izlerinin Dadaloğlu şiirlerinde duyarlılık değeri hassasiyetiyle işlendiği görülmektedir.

*Aşağıdan iskân evi geliyor
Kötüler de koç yiğide gülüyor
Kitab'ın dediği günler oluyor
Yoksa devir döndü âhir zaman mı* (Görkem, 2006: 98).

Dadaloğlu'nun bu dizelerinde toplumsal duyarlılığın yoğun olduğu görülmektedir. Dadaloğlu epik bir anlatımla toplumsal olayı bizlere sunmaktadır. Eserde iskâna zorlanan Türkmenlerin direnişinin betimlenmesi anlatılmaktadır. Âşıklar içinde yaşadıkları toplumu anlayan kişilerdir. Göçebe yaşam tarzını benimseyen Dadaloğlu da Toroslar'ın toplumsal yapısına kalpten gelen sevgi duyarlılığıyla yaklaşmıştır. Dadaloğlu'nun ait olduğu geleneğin ve toprakların kültürünü şiirlerinde harmanladığı görülmektedir. Kötü kişilerin yiğitleri küçümsemesini âşık kabullenemiyor. Nitekim Dadaloğlu'nun savunmasında, mücadelesinde aşiretinin ve kendisinin alışmış oldukları düzenin bozulmasının getirdiği kargaşa vardır. Toplumun nabzını en iyi tutan âşıkların toplumu derinden etkileyen olaylara kayıtsız kalmadıkları görülmektedir. “Âşıkların, diğer şairlerden farkı, ait olduğu toplumun gözü, kulağı, yüreği kısacası sözcüsü olmaları; onların acılarını, dertlerini, sevinçlerini, umutlarını ve beklentilerini, sazlarıyla, sözleriyle dile getirmeleridir.” (Şimşek, 2016:118). Bu noktada âşıkların toplumsal zihniyete ve toplumsal gelişmelere duyarlı oldukları anlaşılmaktadır.

*Fırsatı ganimet bildiler kötüler
Böyle kalmaz padişahın çağları
Eninize boyunuzda eğlenin
Sizin olsun Binboğa'nın dağları* (Görkem, 2006: 110).

Avşarların farklı illere sürgün edilmesi ve aşiretinin zor durumunu dile getiren Dadaloğlu'nun bu dörtlüğünde toplumsal duyarlılık değeri görülmektedir. Dağlar, Dadaloğlu için önemli bir tabiat ögesidir. Her şeyden önce aidiyet duygusunu, memleket sevgisini, özgürlüğünü, yaşanmışlığını sembolize etmektedir. Konar-göçer Türkmenler doğanın her bir parçasıyla gönülden duygusal bir bağ kurarak yaşamlarını devam ettirirler. Dadaloğlu'nun şiirlerinde yer isimlerinin önemli yer tutmasının nedeni ondaki aidiyet duygusunun yoğun olmasıdır. Burada âşığın kırılgan ve üzgün olduğu hissedilmektedir.

*Çalınmıyor davulları sazları
Avlanmıyor şahinleri bazları
Oynamıyor gelinleri kızları
Duydum karsalanmış gülü Avşar'ın* (Görkem, 2006: 209).

Dadaloğlu'nun bu eserinde Avşarların gurbetteki perişan ruh hâlleri anlatılmaktadır. İskân edilmeye çalışılan aşiretine âşık duyarsız kalmamıştır. Nitekim onların sözlü savunucusu olmuştur. Şiirde “davulların çalınmaması” ifadesinden de anlaşılacağı gibi aşiret üyeleri sürgünden, ayrılıktan mutlu değildir. Avşar'ın çiçeklerinin örselemesi hüznü, kederi çağrıştırmaktadır.

Evvel yaz ayları gelende

Selleri gördüm de bulandım bugün

Lâlesi bitmiş de sümbülü taze

Gülleri gördüm de bulandım bugün (Görkem, 2006: 238).

Dadaloğlu bu dörtlüğünde tabiat unsurlarını betimleyerek yurdunun ruh hâlini anlatmaktadır. Âşığın tabiata ve sosyal hayata olan duyarlılığı eserde bütünsel bir ahenk içinde sunulmaktadır. Yaz günleri, göçebe yaşam süren topluluk için ayrı bir önem taşımaktadır. Yaz ayları yaylaklara gidilen, suların coştuğu, tabiatın yeniden dirilişe geçtiği mevsimdir. Dadaloğlu yaz mevsiminin getirdiği güzellikleri anmakta ve hüzünlenmektedir. Çünkü andığı ve gördüğü şeyleri eskisi gibi güzel duygularla bağdaştıramamaktadır. Düzenlerinin bozulmasının âşığın ve aşiretinin bakış açılarını olumsuz etkilemesi durumu vardır.

İskân emri oldu aşiret yasta

Kız gelin kalmadı hepsi hasta

Dadaloğlu'm hapis derler Payas'ta

Kanat takıp sur duvarın aştı mı (Görkem, 2006: 394).

Dadaloğlu, bu mısralarla aşiretinin sürgün edilmesinden kaynaklı hüznünü anlatmaktadır. Duyarlılık değeri bireyin hissiyatını derinleştirmektedir. Çukurova halkının bakış açısını özümsemiş olan âşığın kendisinin de Payas'ta sürgünde olduğu anlaşılmaktadır. Sürgün edilmek alışkanlıklardan uzaklaşmaktır. Bu uzaklık göçebe Türkmen aşiretleri için istenilen bir durum değildir.

Karacaoğlan ve Dadaloğlu'na ait eserler incelendiğinde duyarlılık değerinin yansımaları şiirlerde görülmektedir. Duyarlılık değerinde yaşamı farkında olarak yaşama önemlidir. Karacaoğlan ve Dadaloğlu'nun dizelerinde yaşamın kendisi vardır. Her iki âşığında sanatçı kişiliklerinde yaşadıkları çevrenin etkisi büyüktür. Ait oldukları toplumun göçebe yaşam şekilleri, yaylaları, obaları, dağları, çiçekleri, güzelleri, pınarları âşıkların eserlerinde görülmektedir. Karacaoğlan'da duyarlılığın yansımaları daha çok güzellere ve tabiat öğelerine olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakış açısıyla eserlerini oluşturan Karacaoğlan'da lirizm duygular yoğundur. Bu yönelişe rağmen Karacaoğlan'ın eserlerinin muhtevası tamamen sosyal olaylardan uzaktır denilemez. Tabi ki Karacaoğlan da yaşadığı toplumun zihniyetinden etkilenmiş ve sosyal olaylara duyarlı olmuştur. Ancak Dadaloğlu'nun eserlerindeki toplumsal gelişmeler daha ağır

basmaktadır. Dadaloğlu, 19. yüzyılda yaşayan bir âşık olarak Türkmen aşiretlerinin savunucusu hüviyetindedir. İskânı istemeyen aşiretinin bu zor durumlarında her zaman onların destekleyicisi olmuştur. Dadaloğlu'nun mücadeleci yapısı eserlerinin söyleyişini de etkilemiştir. Âşığın şiirlerindeki yiğitçe söyleyişle toplumsal duyarlılık daha yoğun hissedilmektedir.

4. Karacaoğlu ve Dadaloğlu Şiirlerinde Sevgi Değeri

Sevgi; kişinin kendisine ve başkalarına karşı gösterdiği sevmeye duyusudur. Emek verilen ve heyecan uyandıran güzelliklerin kaynağı sevgidir. Sevgi değerinde yönelme ve talep etme vardır. Talep edilenlerle uzlaşma sağlandığında memnuniyet ortaya çıkar. Doğaya, insanlara, hayvanlara, bitkilere kısacası evrendeki tüm canlılara karşı davranışlar tutarlı olduğu müddetçe huzurlu ortama kavuşma kolaylaşır. Tutarlı davranışların sergilenmesi sevgi değerinin özümsemesiyle oluşur. Sevgi değeri, bireyin davranışlarını düzenler. Düzenli ve ölçülü davranan kişiler de çevresi tarafından itibar görür.

“Sevgi, sevilen şeye değer ve önem katar. Bir insan bir başkasına sevgi ile yaklaşıyorsa ona değer veriyor ve onu önemsiyor demektir. İnsan değer verdiği bir şeyi ya da kimseyi kolayca gözden çıkarmaz; onun ufak tefek bazı kusur ve hatalarını görmezden gelir. Onu dostu ve yakını olarak kabul eder. Sevgi yokluğu, korku ve nefreti harekete geçirir.” (Hökelekli, 2013: 85).

Sevginin olmadığı yerde hüznün, burukluk ve kargaşa vardır. Sevgi insanın yaşamını renklendirir. İnsanoğlu, yaşamında içindeki sevgiyi çeşitli şekilde yansıtmaktadır. Allah sevgisi, tabiat sevgisi, hayvan sevgisi, ağaç sevgisi gibi farklı yönelişlerde ortaya çıkabilir. Sevgi değeri; saygı, duyarlılık, güven ve inanma gibi faziletlerin sentezidir. Âşıklar da içinde yetiştiği toplumun deneyimlerinin ortak şahitleridir. Deneyimlerin özünde sevgi ve paylaşım vardır. Dadaloğlu ve Karacaoğlu gibi âşık tarzı Türk şiir geleneğinin yetiştirdiği âşıkların eserleri sevgi değerinin içselleştirildiği ürünlerdir.

*Karacaoğlu der ki, işim zâr m'ola
Aşk kemendi boynumuza dar m'ola
Acap yârim gibi güzel var m'ola
Hakk'm yarattığı kullar içinde* (Öztelli, 2005: 68-25).

Yaşamı bütün ahengiyle duyumsayan âşık bu dörtlüğünde sevdiğine olan hayranlığını ve sevgisini dile getirmektedir. Aşkın verdiği yoğun duygu hâli içerisinde sevdiğine olan değer şiirde görülmektedir. Hayat bütünsel olarak varlığını devam ettirmektedir. İnsanoğlunun, yaşamın bütünselliğini algılamasında değerler eğitimi yol göstericidir. Değerlerin özümsemesi; kişiye ölçülü olma ve alternatifler sunma noktasında önemlidir. Sevgi değerinin bireyin varlığını ortaya koyabilme heyecanının farklı alanlarda dirilmesinde etkisi olduğu görülmektedir.

*Yiğit olan yiğit kurt gibi bakar
Düşmanı görünce ayağa kalkar
Kapar mızrağını meydana çıkar
Yiğidin ardında duran olmalı (Öztelli, 2005: 78-40).*

Yiğitlik, kahramanlık Türk toplumlarının özünü oluşturan erdemlerdir. Âşık burada yiğitlere olan sevgisini dile getirmektedir. Yiğidin yiğitliğini yaparak düşmanla mücadele ettiğini belirtir. Çevresindekilerin de yiğide güvenmesinin ve onu desteklemesinin önemi vurgulanmaktadır. Değerler eğitimi bağlamında da sevgi değerinde güvenme, yardımlaşma, birlik ve beraberliğin önemi büyüktür. Bu bağlamda Karacaoğlan; şiirlerinde sevgi değerine, yardımlaşmaya, güven duymaya kişinin ihtiyaç duyduğunu topluma anlatmaktadır.

*Omuz verip arkasında götüren
Meme verip ağız yukarı yatıran
Adam edip meclislere yetiren
Derdimin ortağı anam da geldi (Öztelli, 2005: 88-54).*

Karacaoğlan, bu dizelerinde anne sevgisini vurgulamaktadır. Anneye, baya, büyüklere saygı ve onların dualarını almak önemli bir meziyettir. Bireyin sosyal hayatında kendisiyle barışık ve öz güvenli yetişmesinde aile ortamının etkisi yadsınamaz. Değerlerin içselleştirilme süreci ailede başlar. Aile içinde anne çocukların eğitiminde aktiftir. Karacaoğlan hitap ettiği kitleye anne sevgisi hissiyatının büyüklüğünü şiirleriyle anlatmaktadır. Anne sevgisi, büyüklere olan saygı, kişinin hayattaki temel yaşam hassasiyetidir.

*Çukurova bayramlığını giyerken
Çıplaklığın üzerinden soyarken
Şubat ayı kış yelini kovarken
Cennet dense sana yakışır dağlar (Öztelli, 2005: 210-234).*

Karacaoğlan'ın bu dördlüğünde dağlardan yola çıkarak tabiata olan sevgisini ve beğenisini dile getirdiği görülmektedir. Dağlar kişileştirilerek daha içten ve imgesel bir anlam kazanmıştır. Bayramlık giymek mutluluk ve heyecan vericidir. Âşık burada baharın gelişini yeni umutların dirilişi gibi düşünmektedir. İrticali güçlü bir âşık olan Karacaoğlan'ın içindeki tabiat sevgisini lirik tarzda ifade etmektedir. Günümüzde de tabiata olan sevginin ve farkındalığın artması adına ilgili şiirlerin etkileyici gücünden yararlanmak gerekmektedir. Tabiatın varlığını devam ettirmesinde ve değerinin anlaşılması noktasında ihtiyacın büyük olduğu görülmektedir.

*İncecikten bir kar yağar
Tozar Elif Elif diye*

*Deli gönül abdal olmuş
Gezer Elif Elif diye* (Öztelli, 2005: 349-421).

Karacaoğlan'ın bu eserinde Elif'e olan sevgisi ve tabiata olan hayranlığı vardır. Karın yağması betimlemesinde âşığın Elif'e olan sevgisinin yoğunluğu hâkimdir. Karacaoğlan lirazmin etkisiyle tabiat öğeleri ve edebî sanatlardan yararlanarak kendine has imgeler yaratmıştır. İmgesel çağrışımların merkezinde ise tabiata ve sevdiğine olan sevgi vardır. Âşığın içinde var olan sevginin farklı alanlarda birbirini destekleyerek ortaya çıktığı görülmektedir.

Sevgi değeri bağlamında Karacaoğlan'ın eserleri incelendiğinde evrendeki tüm canlılara karşı âşığın içten sevgisi hissedilmektedir. Yaşadığı coğrafyanın doğal güzellikleri, yiğitleri, güzelleri âşığın samimi sevgisi karşısında yeniden anlam kazanmıştır. Dadaloğlu'nun şiirlerinde de yaşanan bölgeye duyulan hayranlık ve sevgi etkileyici bir biçimde anlatılmaktadır.

*Binboğa ırmakların çağlayıp akıyor
Cümle güzellerin seyrana çıkmış bakıyor
Elvan çiçeğin de bir hoş hava kokuyor
İlden ile gider ünün Binboğa* (Görkem, 2006: 54).

Göçebe bir âşık olan Dadaloğlu'nun şiirlerinde tabiat unsurlarını nakış gibi işlediği görülmektedir. Âşık, bu dördlüğünde "Binboğa'ya olan sevgisini dile getirmektedir. Dadaloğlu'nun şiirlerindeki dağ imgesi ve yer adları yurt sevgisinin yansımalarıdır. Çiçeklerin kokusunu duyumsaması, ırmakların çağlamasındaki güzelliği görmesi Dadaloğlu'nun doğaya olan gönül bağını göstermektedir.

*Bizim yaylamız kayalı
Pınarları süt mayalı
Kilerinde kar dayalı
Kızlar gelir yaylamıza* (Görkem, 2006: 71).

Dadaloğlu'nun bu dördlüğünde tabiat sevgisinin ön planda olduğu görülmektedir. Doğa; âşık için eserinin hem ilham kaynağı hem de anlatımının kendine özgü olmasını sağlayan yelpazedir. Âşığın anlatımına zenginlik katan, sözlerinin imge alanını genişleten, şiirin öz mayası ve yaşamsal çevresi tabiatır. Dadaloğlu yaşamını devam ettirdiği yaylalara ve pınarlara olan sevgisini eserinde kendine özgü imgelerle işlemektedir.

*Şu yalan dünyaya geldim geleli
Serim ata kurban canım güzele
Değip on beşine kendim bileli
Serim ata kurban canım güzele* (Görkem, 2006: 76).

Sevgi değerinin kapsamında var olan her şeye karşı güzel duygular barındırabilme bulunmaktadır. Kişiye iyi gelen, davranışlarını düzenleyen, onu güzelliklere ve muvaffakiyetlere ulaştıran her güzellikte sevgi değeri vardır. Dadaloğlu'nun bu mısralarında kendisinin yol arkadaşı atına olan sevgisi görülmektedir. Dadaloğlu'nun ata olan sevgisi ilgili mısralarda yoğun duygularla verilmektedir. Âşığın, eserinde lirik ve epik duygularının ortaya çıkmasında atına olan sevgisinin etkili olduğu anlaşılmaktadır. At sevgisi; kişinin güç, empati, hassasiyet, özgürlük ve güven duygularını güçlendirmektedir. Sevgi değerinin özünde var olan güven duygusu kişinin yaşam becerisinin güçlü olmasını sağlamaktadır. Nitekim Dadaloğlu'nun da sevgi değerini içselleştirdiği ve hitap ettiği kesime de rol model olduğu anlaşılmaktadır.

*Çıkarım Bozok Dağına
Avşar eli görünür mü
Mevlâ'm bir de işi iki
Gittim amma gelinir mi* (Görkem, 2006: 149).

Dadaloğlu'nun Avşar illerini özlediğini bu dizelerde dile getirdiği görülmektedir. Avşar aşiretinin Bozok Yaylası'na sürgün edildikleri anlaşılmaktadır. Bu durum Dadaloğlu'nu ve aşiretini üzmektedir. Dadaloğlu'nun burada aşiretine ve Avşarların yaşadığı illere olan sevgisi görülmektedir. Memleket sevgisi Dadaloğlu'nun varlığının bir parçasıdır. Sürgün olma âşığı ve aşiretini derinden üzmektedir.

*Ey ağalar sizden bir haber sorayım
İman selâmeti nerde olur
Arıt sıdkını yalvar Allah'a
Dile dileğini mutlaka verir* (Görkem, 2006: 291).

Dadaloğlu bu dörtlükte Allah'a olan inancını ve sevgisini dile getirmektedir. İsteklerinin mutlaka gerçekleşeceğine olan inancı kendisinin Allah'a olan sevgisinden kaynaklanmaktadır. Umudunu yitirmemesi sevgi değerinin özümsemiş olmasındandır. Dadaloğlu isteklerin gerçekleşmesine olan inanma duygusuna çevresindekilerin de sahip olmasını istemektedir. Âşık, kendisinde var olan bütün güzellikleriyle çevresine pozitif enerji vermektedir. Yaşam enerjisi kişinin perspektifinde olumlu gelişmelere kapı aralar. Değerler eğitiminin temelinde de tek boyutluluk yoktur. Çıkarımda bulunma, farklı bakış açılarının kişiyi üretken duruma getirmesi vardır. Âşıklar ait olduğu toplum üyelerinin ilham kaynakları olma hüviyetindedirler.

Sonuç

Türk halk bilimi eserlerinin tarihi süreç içerisinde güçlü bir millî ve kültürel zeminde şekillendiği gözlenmiştir. Türk halk biliminin güçlü bir alanı olan âşık

tarzı Türk şiir geleneği; millî, sosyal ve duyuşsal duyguların toplum üyeleri tarafından samimi bir şekilde hissedilmesinde işlevsel etkiye sahiptir. Âşık edebiyatına ait eserler zengin kültürel benlik hazinesine sahiptir. Her milletin tarihsel ve kültürel zenginliği coğrafyasına, ekonomisine, sosyal ilişkisine göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu bağlamda Türk milletinin farklı ve geniş coğrafyalarda kültürel faaliyetlerde bulunma fırsatını elde ettikleri anlaşılmaktadır. Sosyal, kültürel, bilişsel ve millî yaşantıları oluşturmak kadar bu gelişmişliği, zenginliği korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak da önemlidir. Türk halk bilimi Türk toplumunun kimliğinin oluşmasında ve korunmasında önemli bir yere sahiptir.

Âşık tarzı Türk şiir geleneğindeki ortak dokuların kültürel zenginliğin sağlanmasında önemli bir paya sahip olduğu gözlenmektedir. Âşıklar Türk toplumu için önemli değerlerdir. Âşık tarzı Türk şiir geleneğinin içinde yetişen âşıklar Türk toplumunun geçmiş ve geleceğinde köprü vazifesi konumundadırlar. Kültürel kaynaklar süreçseldir. Millî ve tarihsel süreçler yaşantılar silsilesinden oluşmaktadır. İletişimlerin sağlıklı, değerlerle örtüşen ve kabul edilebilir olmasında kültürel ve sosyal paylaşımların katkısı büyüktür. Âşıklar ait oldukları gelenek içerisinde kültürel ve sosyal etkileşimde bulunma fırsatını yakalamışlardır. Etkileşim ve paylaşımlar tek taraflı değildir. Âşıklık geleneğinin en önemli özelliği etkileşimli iletişime dayanmasıdır. Değerlerin anlaşılmasında, benimsenmesinde ve karakter haline gelmesinde âşıkların şiirlerindeki iletileri önemlidir. Toplum olarak; teknolojinin ve çeşitli küresel gelişmelerin olumsuz sonuçlarından korunmak, öz benliğini ve değerlerini kaybetmemiş nesiller yetiştirebilmek için âşıkların şiirlerinin anlaşılması ve sevdirmesi gerekmektedir. Nitekim günümüz çağında toplumlar tek tip sosyal ve kültürel gelişmelere yöneltilmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda değerler eğitiminin kazanımlarının özümsetilmesinde âşıkların eserlerine, halk kültürüne yönelişin gerekliliği daha da önem kazandığı görülmektedir. Âşıkların şiirlerinin etki gücünün değerleri topluma kazandırma sürecindeki katkısı anlamsal boyutta ve rol model olma ekseninde önemlidir. Karacaoğlan ve Dadaloğlu şiirleri incelendiğinde eserlerin değerler bakımından zengin olduğu görüşüne ulaşılmaktadır. Âşıkların şiirleri anlamsal yapı içinde incelendiğinde şiirlerdeki iletilerin değerler eğitiminin kazanımlarıyla uyum sağladığı gözlenmiştir. Âşıklar; millî beraberlik, sosyal sorumluluk, duyarlılık bilincinin gelişmesi, sevgi, saygı gibi değerlerin aktarılmasında ve içselleştirilmesinde önemli etkiye sahiptir.

Duyarlılığın ve sevginin temsili olan âşıklar değerlerin oluşmasında, yaşatılmasında ve aktarımında toplumsal güce sahiptirler. Karacaoğlan ve Dadaloğlu'nda duyarlılık tabiata, yaşadığı bölge halkına, evrendeki tüm canlılara karşı olduğu görülmüştür. Hem Karacaoğlan'da hem de Dadaloğlu'nda tek bir alana yönelik farkındalık yoktur. Yaşamı bütünsel perspektiften algılayan âşık-

ların şiirlerinde hayattan yansımalar vardır. Değerler eğitimi bağlamında da istenilen durum âşıkların eserlerinde olduğu gibi bütünsel duyarlılığa sahip olmaktır. Karacaoğlan ve Dadaloğlu yaşadıkları coğrafya halkından kendilerini ayrı bir yerde görmemişlerdir. Dadaloğlu'nun eserlerinde yaşadığı dönemdeki sosyal olayları görmek mümkündür. İskân emrinin çıkması Türkmen aşiretlerini derinden etkilemiştir. Dadaloğlu'na ait şiirlerdeki toplumsal olayların yansımaları Karacaoğlan'ın eserlerindeki sosyal olayların izlerine göre daha fazladır. Mücadeleci bir yaşamın etkisiyle Dadaloğlu'nun anlatımı daha keskin ve epiktir. Dadaloğlu, toplumu olumsuz etkileyen olayları betimleyerek eserlerinde anlatmıştır. Halkın savunucusu olan âşıklar milletine içten sevgiyle bağlanmışlardır. Sevgi değeri âşıkların eserlerinde farklı şekillerde yansıdığı tespit edilmiştir. Karacaoğlan ve Dadaloğlu'nun şiirlerinde sevgi tabiat sevgisi, anne sevgisi, at sevgisi, Allah sevgisi güzellere olan sevgi yiğitlere duyulan sevgi gibi duygularla varlığını göstermektedir. Karacaoğlan'da sevgi daha çok beşerî aşk ve tabiat öğeleri etrafındadır. Karacaoğlan ve Dadaloğlu'ndaki duyarlılık ve sevgi değerleri Türk toplumunun geleceği için önemlidir. Toplumsal dikkatin detaylı planlanmayla ortak değerler üzerinde yoğunlaşmasına yönelik çalışmalar teşvik edilerek millî ve kültürel değerlerin dirilişi sağlanmalıdır. Millî var oluş, iyi bir nesil, umut dolu gelecek için değerlerin yaşatılması, aktarılması ve içselleştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda âşıkların toplumsal zihniyetin süzgecinden geçen, değerlerle donatılmış, tematik ve söyleyiş zenginliğine sahip eserlerinin gücünden yararlanılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Alptekin, Ali Berat- Saim Sakaoğlu (2006); *Saz Şiiri Antolojisi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Artun, Erman (1996); *Günümüzde Adana Aşıklık Geleneği (1966-1996) ve Aşık Feymanı*. Adana: İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Artun, Erman (2018); *Türk Halkbilimi*. Karahan Kitabevi, Adana.
- Çağlayan, Ahmet (2013); *Ahlâk Pusulası Ahlâk ve Değerler Eğitimi*. Dem Yayınları, İstanbul.
- Dilmaç, Bülent (2012); *İnsanca Değerler Eğitim*. Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Düzgün, Dilaver (2016); "Âşık Edebiyatı" *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Oğuz M. Öcal. (Ed.) Grafiker Yayınları, s. 287-344, Ankara.
- Görkem, İsmail. (2006); *Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu Bütün Şiirleri*E Yayınları, İstanbul.
- Güngör, Erol (1995); *Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk*. Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Hökelekli, Hayati (2013); *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Kaymakcan, Recep-Meydan, Hasan (2016); *Ahlak Değerler ve Eğitimi*. 2. bs. Ensar Neşriyat, İstanbul.
- Öztelli, Cahit (2005); *Karacaoğlan Bütün Şiirleri*. Özgür Yayınları, İstanbul.
- Şimşek, Esmâ (2016); "Âşık Veysel'in Âşıklık Geleneği İçerisindeki Yeri Üzerine Bir Değerlendirme", Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, S. 9, İstanbul.
- Topçu, Nurettin (2017); *Ahlâk*. Dergâh Yayınları, İstanbul.

Türkçe Sözlük. (2005). 10.bs. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
Yaman, Ertuğrul (2014); *Değerler Eğitimi Eğitimde Yeni Ufuklar*. Akçağ Yayınları, Ankara.
Yardımcı, Mehmet (2002); *Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri Âşık Şiiri Tekke Şiiri*, Ürün Yayınları, Ankara.